

Det er dårlig ressursutnyttelse å ikke bruke den vakre og gode ulla fra de gamle sauerasene våre. Foto: Sørværet villsau

Bærekraftig utmarksmote

Gjennom fotosyntesen omdannes karbondioksid i lufta til gras. Sauen spiser graset og produserer ull som vi kan bruke til å lage de fineste klær og andre tekstiler.

Rose Bergslid | NORSØK og Møre og Romsdal Bondelag
Lise Grøva | NIBIO

Overforbruk av klær skader miljø og klima. Kina produserer over halvparten av verdens tekstiler, og klesindustrien er den tredje største forurenseren av ferskvann i landet.

I følge forsker Ingunn Klepp ved Statens institutt for forbruksforskning må både klesbransjen og forbrukerne tenke nytt.

I California har det vokst fram en bevegelse av bønder, designere, klesprodusenter, spinneri og andre som sammen jobber for en lokal og bærekraftig klesindustri. Et viktig

tema er sammenhengen mellom lagring av karbon i jorda og klærne våre.

FIBERSHED

Prosjektet ble starta i 2010 av Rebecca Burgess. I juni i år var hun på Tingvoll Gård (NORSØK og NIBIO) og fortalte om sitt prosjekt. Det startet

med at hun bestemte seg for å bare bruke klær hvor hele verdikjeden var mindre enn 24 mil fra der hun bodde. Rebecca ønsket å redusere sitt klimaavtrykk. Hun tok kontakt med dyktige bønder, designere, spinneri m.fl. før hun gikk i gang. Etter noen måneder ble prosjektet til en bevegelse som spredte seg til regioner verden over. Ut av dette kom "FIBERSHED" - lokal verdikjede for klær, som jobber for miljømessige, økonomiske og sosiale fordeler med lokalt produserte klær.

Klima- og jordvennlig ull

Rebecca Burgess snakker svært engasjert om sammenhengen mellom jordbruk og klær. Hun peker på at bonden og drøvtyggeren forvalter fotosyntesen, og at bærekraftige klær starter på gården. I 1930-årene ble USA og Canada rammet av «The Dust Bowl» - en lengre tørkeperiode kombinert med vind førte til en voldsom vinderosjon og det fikk dramatiske konsekvenser for jorda og menneskene. Som følge av krisen opprettet den amerikanske regjeringen det som i dag kalles «Natural Resources Conservation Service», som blant annet gir tilskudd

til ulike «karbontiltak» på gårdsnivå som f.eks. bruk av kompost, redusert pløying, grasdekte vannveier og en rekke andre. Mange av dem binder mer karbon enn de slipper ut. Ull produsert på gårder som gjennomfører "karbontiltak" selges med klimafordeler, fortalte Burgess.

The North Face®, som har klær for friluftsfolk, selger en klimavennlig lue med ull fra disse gårdene.

Økt bruk av norsk ull

I Møre og Romsdal, og ellers i landet, skjer det mye utviklingsarbeid til fordel for bonden, sauene og ulla.

Tekstilbedriften Krivi Vev på Tingvoll jobber med et spennende prosjekt som heter «Krivi Ull - Arven etter vikingene». Bakgrunnen er at bare om lag tjue prosent av ulla vi benytter i norsk tekstilproduksjon kommer fra norske sauer. En forsvinnende liten andel kommer fra de gamle, utrydningstruede sauerasene våre. De leverer glansfull og sterk ull i en naturlig vakker fargeskala. Mye av denne ulla, som har vært svært viktig i norsk tekstiltradisjon og for overlevelse i norsk klima og natur, blir i dag behandlet som avfall.

Fra syntetisk til naturlig

Krivi ønsker å erstatte syntetiske materialer med miljømerket norsk ull i klær og interiørstoffer. Så langt har veveriet utviklet nye produkter med naturlig pigmentert ull fra villsau og norsk kvit ull. To av stoffkvalitetene prøves nå ut i friluftsklær.

Flere har jobbet for å øke verdien av den norske ulla de siste årene, og nå kjøpes mer ull tilbake fra England, hvor den vaskes. Internasjonalt har norsk ull blitt verdsatt for sin glans, slitestyrke og elastisitet. Her hjemme har den hatt et ufortjent dårlig rykte som gro og uren. Norilia og NSG har bidratt til at vi nå har en så god ullkvalitet at den også egner seg til bunadstoff. Gjennom prosjektet Krivi Ull har utenlandsk ull blitt erstattet med en større andel norsk ull i stakkestoff til bunn og resultatet er overraskende bra.

Utmarksull

På NIBIO avdeling Tingvoll jobber det også for økt utnyttelse av norsk sau og ull. Forsker Lise Grøn ønsker å vise at vi kan spise i mat og bruke klær som kommer fra utmarka. Ull kan også brukes på

Rebecca Burgess besøkte Lyngheisenteret på Lygra i mai 2018. Foto: Rose Bergslid

Det kan veves vakre ullstoffer av norsk sau, som disse fra Krivi vev.

Strikkegarn fra sauene til Arnar Lyche sortert i fem farger og leiespunnet ved Selbu Spinneri AS. Foto: Arnar Lyche

måter, for eksempel kan den erstatte enkelte plastprodukt. Vi trenger mer kunnskap om hvordan utmarksbeite kan bidra til «det grønne skiftet».

Inspirert på Island

Sauebonden Arnar Lyche i Gjemnes kommune er også opptatt av ull. Motivasjonen kom da han våren 2014 leverte 230 kg pigmentert ull fra gammelnorsk spælsau til Nortura og fikk 950 kroner i betaling. Omtrent samtidig ferierte han på Island og opplevde hvordan islendingene gjør gode penger på

produkter av pigmentert ull. Inspirert av Islendingene startet han et lite utredningsprosjekt for å se om noe lignende er mulig å få til i Norge.

Lise Grøva er forsker som jobber med husdyr i utmarka med fokus på bærekraft og dyrevelferd.

Rose Bergslid er rådgiver i NORSØK og Møre og Romsdal Bondelag (50/50). Hun jobber i hovedsak med bruk av areal på inn- og utmark, og klima- og miljøvennlig jordbruksdrift.

LES MER OM ULLPROSJEKTENE

- **FIBERSHED** jobber for å utvikle regionale, bærekraftige systemer for klesproduksjon
- **KRUS** – økt utnyttelse av norsk ull ønsker å få frem kvalitetene i norsk ull gjennom kvalitetsarbeid, økt kunnskap og bedret markedsføring. Krus er tverrvitenskapelig og dekker verdikjeden fra gård til gode klær.
- **KRIVI ULL** – arven etter vikingene. Hovedmålet er å utvikle nye tekstiler basert på norsk ull og å forvandle dårlig utnyttede ressurser til vakre og varige tekstiler

Søk på prosjektnavnet på internett

Vaskeri må på plass

I dag sendes det aller meste av den norske ulla til England for vasking, og ca. 20 % prosent kommer tilbake til Norge. Haworth ullvaskeri i Bradford eies av Curtis Wool Direct - et datterselskap til Nortura som driver internasjonal handel med ull.

For å kunne satse på kortreiste norske ullprodukter, trengs det et ullvaskeri i Norge. Lyche sitt prosjekt skal undersøke mulighetene for et vaskeri på Tingvoll og en forretningsplan skal være klar før året er omme. Sentrale spørsmål er om det skal dimensjoneres for nasjonalt eller regional kapasitet, og om det bare skal ta imot ull fra pigmenterte sauer eller all slags ull. Markedsmuligheter og investeringskostnader skal beregnes. Tanken er å etablere et aksjeselskap som skal bygge og drive Tingvoll Ullvaskeri.

rose.bergslid@norsok.no
lise.grova@nibio.no

